

mgr Simona Sienkiewicz

Relacje między rdzenną ludnością a migrantami wewnętrznymi. Studium przypadku z prowincji Moluki (Indonezja)

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Indonezja jest jednym z najbardziej zróżnicowanych pod względem etnicznym i językowym krajów na świecie. Według niektórych szacunków to wyspiarskie państwo w Azji Południowo-Wschodniej zamieszkuje nawet ponad tysiąc różnych grup etnicznych. Takie wielkie zróżnicowanie kulturowe w czwartym najludniejszym kraju świata potęgują jeszcze znaczące migracje wewnętrzne poszczególnymi wyspami, które w Indonezji odbywają się nie tylko spontanicznie, ale też w ramach zapoczątkowanego jeszcze przez władze kolonialne państwowego programu transmigracji. Procesy migracyjne mają znaczący wpływ na kompozycję etniczną i religijną, organizację społeczną, politykę oraz relacje między poszczególnymi grupami. Dotyczy to w szczególności terytoriów wiejskich, gdzie tradycja ma większe znaczenie niż w takich metropoliach jak Jakarta. Konsekwencje znacznych procesów migracyjnych są dobrze widoczne w dystrykcie Seram Zachodni w prowincji Moluki, we wschodniej części Indonezji, gdzie odsetek wywodzących się z różnych grup etnicznych migrantów wewnętrznych (66%) niemal dwukrotnie przewyższa procent rdzennej ludności (34%). Co więcej, na podziały etniczne nakładają się tam podziały religijne, ponieważ 78% mieszkańców dystryktu to muzułmanie, a 22% deklaruje przynależność do kościołów chrześcijańskich.

Celem mojej dysertacji jest wielowymiarowa analiza relacji międzykulturowych oraz społeczno-kulturowych skutków migracji wewnętrznych w zdywersyfikowanym pod względem etnicznym i religijnym dystrykcie Seram Zachodni. Istotny punkt odniesienia w moim wywodzie stanowi konflikt etniczno-religijny, który w latach 1999-2004 toczył się na Molukach. Proces pokojowy, który po nim nastąpił, nie wpłynął jednak na długofalowe złagodzenie napięć między rdzenną ludnością a migrantami wewnętrznymi. W rozprawie zostają pokazane różne typy praktyk segregacyjnych, działania utrwalające nierówności społeczne oraz pogłębiające wzajemną nieufność. Szczególna uwaga poświęcona jest roli religii, lokalnych tradycji (*adat*), władzy i postrzeganiu własności (ziemi i zasobów naturalnych) w kształtowaniu relacji międzykulturowych na Seram Zachodnim.

Rozprawa wpisuje się w interdyscyplinarną przestrzeń badań nad wielokulturowością i relacjami międzykulturowymi. W części teoretycznej omówione zostały kluczowe koncepcje wykorzystywane w tym nurcie badań (m.in. międzykulturowość, transkulturowość, czy hierarchiczny pluralizm). W podsumowaniu tej części dochodzę do wniosku, że pojęcie relacji międzykulturowych w najlepszy sposób organizuje przestrzeń badawczą ponieważ stanowi ono bardziej elastyczną, pojemną kategorię niż pojęcie wielokulturowości. Tym samym pozwala ono dostrzec różne formy stosunków społecznych między grupami kulturowymi mieszczące się na kontinuum od konfliktu do współpracy. Dzięki temu, inaczej niż w koncepcji wielokulturowości, centrum uwagi znajdują się więc poszczególne grupy kulturowe i zachodzące między nimi relacje, a nie współtworzony przez nie wielokulturowy system społeczny.

Dysertacja ma jednak charakter zdecydowanie empiryczny a nie teoretyczny. Jej trzon stanowi prezentacja i analiza materiałów zebranych przeze mnie w trakcie badań terenowych. Mój pobyt na Seram Zachodnim trwał łącznie jedenaście miesięcy w 2018 oraz 2019 roku i był podzielony na dwa etapy. Podczas nich zebrałam dane wykorzystując techniki charakterystyczne dla badań jakościowych, czyli nieustrukturyzowane wywiady pogłębione

oraz obserwację uczestniczącą. Z terenu przywiozłam własne notatki oraz 144 wywiady w języku indonezyjskim, które po transkrypcji, przetłumaczeniu i zakodowaniu (MAXQDA) stały się najistotniejszym materiałem wykorzystanym w analizach zawartych w dysertacji.

Rozprawa jest podzielona na dziewięć rozdziałów. Analizę problemu relacji między wewnętrznymi migrantami a rdzenną ludnością rozpoczynam od rozdziału teoretycznego, w którym omawiam koncepcję relacji międzykulturowych na tle kategorii wielokulturowości oraz innych pojęć o zbliżonym zakresie pojęciowym. Rozdział drugi ma charakter metodologiczny i zostały w nim określone szczegółowe pytania badawcze oraz metody badawcze, a także scharakteryzowana została praca w terenie i wyzwania wiążące się z prowadzeniem badań na Molukach przez młodą badaczkę z Europy. Zadaniem rozdziału trzeciego jest wprowadzenie czytelnika w problematykę indonezyjską poprzez zarysowanie historii kraju i regionu. Czwarty rozdział poświęcam transmigracji, czyli zapoczątkowanemu jeszcze przed uzyskaniem niepodległości programowi migracji wewnętrznych, który przyczynił się do ukształtowania struktury etnicznej poszczególnych regionów Indonezji. W kolejnym rozdziale skupiam się na sytuacji migrantów wewnętrznych i opisuję panującą wśród nich hierarchię, która wpływa na sposób budowania relacji międzykulturowych z rdzenną ludnością. Ta ostatnia grupa znalazła się w centrum zainteresowania w rozdziale szóstym, w którym koncentruję się na szeroko pojmowanej tradycji, czyli *adacie* i jego wpływie na relacje międzykulturowe. Tradycja w badanym przeze mnie regionie jest mocno związana z religią, której poświęcony jest rozdział siódmy. W nim omawiam, jak stosunki międzyreligijne przekładają się na relacje między rdzenną ludnością a migrantami wewnętrznymi na Seram Zachodnim. W rozdziale ósmym przyglądam się ograniczeniom w dostępie do władzy na poziomie lokalnym i możliwości decydowania o sobie przez *orang pendatang*, jak określani są migranci. W tym kontekście pokazuję, że porządek społeczny na Seram Zachodnim funkcjonuje w oparciu o dwa zależne od siebie systemy normatywne – prawo zwyczajowe i stanowione przez organy państwowe. Współistnienie przywołanych systemów normatywnych ma przełożenie na budzącą wiele emocji wśród mieszkańców Seram Zachodniego kwestię własności i użytkowania ziemi, która jest omawiana w rozdziale dziewiątym.

Niniejsza rozprawa odpowiada na potrzebę uzupełnienia w Polsce luki badawczej w zakresie kulturoznawczych badań nad zróżnicowanym kulturowo społeczeństwem Indonezji. Nawet prowadzone w zagranicznych ośrodkach badania nad migracją wewnętrzną w tym kraju zazwyczaj koncentrują się na czynnikach gospodarczych i stosunkowo rzadko dotyczą sytuacji na Molukach. Uwzględnienie przeze mnie w rozdziałach opartych o badania własne punktów widzenia zarówno rdzennej ludności, jak i migrantów wewnętrznych na Seram Zachodnim oferuje nową perspektywę, ponieważ prowadzone dotychczas nieliczne badania skupiały się raczej na problemach społeczności przyjmujących, pomijając dylematy społeczności napływowych. Tymczasem poprzez licznie przytaczane wypowiedzi moich rozmówców pokazuję, że członkowie każdej z grup uzasadniają swoje stanowiska mogą przedstawić racjonalne argumenty. Dzięki temu w rozprawie ukazane zostaje jak złożone i wielowymiarowe są relacje międzykulturowe w indonezyjskim dystrykcie Seram Zachodni.

Autorka

Snare Sreweun

Promotor

Franciszek Ciel